

MA'RİFİ TARİKATI ŞEYHİ FERDİ BABA VE ARUZLA YAZILMIŞ ŞİİRLERİ

Atabey KILIÇ*

The shaykh of Ma'rifî Order Ferdi Baba and his poems with aruz meter

It deals with the beginning, development and recent conditions of the Alevi-Bektashi Ma'rifî order that became widespread in the Western Anatolia after the beginning of the 19th century. The poems of Ferdi Baba, the shaykh of the order are analyzed.

Keywords : Turkish tarikah order, Sufi literature, Classical Ottoman literature, Ferdi Baba, the shaykh of Ma'rifî order, Alevi-Bektashi beleif.

Hakkındaki ilk bilgiler Kuşadası'nda sunmuş olduğumuz bir tebliğ¹ ile tarafımızdan verilmiş olan Ferdî Baba, Manisa ili Demirci ilçesi merkez olmak üzere 1800'lü yılların başında faaliyette olduğunu bildiğimiz Alevî-Bektaşî-Rıfâ'î meşrepli bilinmeyen tarikatlarımızdan olan Ma'rifî tarikatının şeyhlerindedir. Adı geçen tebliğ çerçevesinde bilim âlemine tanıtmaya çalıştığımız Ma'rifî tarikatı pek çok bakımdan dikkat çekici karakteristik özellikler arz etmektedir.² Öncelikle samîmî duygulara sahip, nefsi terbiye etme konusunda kendilerine has yöntemleri bulunan inançlı Alevîler olarak karşımıza çıkan Marifî tarikatı mensupları, zamanla tekkelerinin, dergâhlarının birer kültür merkezi hâline gelmesini de sağlamışlardır. Elimizde bulunan belgelerden öyle anlaşıyor ki Ma'rifilik, bölge-

* Yrd. Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

1 Bkz.: Atabey kılıç, "Ma'rifî Tarikatı ve Kuşadası Şeyhi Ferdî Baba'nın Aruzla Yazılmış Bazı Siirleri", Geçmişten Günümüze Kuşadası Sempozyumu, 23-26 Şubat 2000, Kuşadası/AYDIN.

2 Tarikat hakkında daha fazla bilgi için bkz. Atabey Kılıç, "Ege Bölgesine Âit Alevî-Bektaşî Esaslı Bilinmeyen Bir Mahallî Tarikat: Ma'rifilik", Uluslararası Anadolu İnançları Kongresi 23-28 Ekim 2000, Ürgüp/Nevşehir. Ayrıca yayınlanacak olan "Manisa-Demirci Merkezli, Alevî-Bektaşî-Rıfâ'î Meşrepli Mahallî Bir Tarikat: Ma'rifilik" başlıklı makalemizde de ayrıntılı bilgi bulunabilir.

nin daha çok Türkmen kökenli olan halkının irfânının gelişmesi hususunda da in-kârı mümkün olmayan katkılarda bulunmuş olmalıdır.

Ma'rifi tarikatı, Ege bölgesinin özellikle Manisa, İzmir ve Aydın illerinde yakın zamana kadar varlığını takip edebildiğimiz, esasen Rifâî tarikatine bağlı, dolayısıyla Alevî-Bektaşî itikadından da fazlasıyla etkilenmiş, aynı zamanda bünyesinde ahî-fütüvvet³ teşkilâtı izleri de taşıyan bir tasavvufî müessese özelliği arz etmektedir. Bu tarikata dâir elimizde bulunan bilgiler şimdilik, tarikatın terekelerinden olup Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü tarafından yürütülen derleme faaliyetleri çerçevesinde özellikle Manisa ili Demirci ilçesinden Hulusi Emetli'nin bağışlamış olduğu el yazması eserler arasında olan ve bugün Ege Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'nde bulunan yazmalardan elde ettiklerimizle sınırlıdır. Kataloqlama çalışmalarını büyük ölçüde bitirdiğimiz adı geçen merkezdeki yazmalardan yaklaşık olarak 25'i, özellikle bu tarikatın âdâb, erkân ve usûlünden bahseder niteliktedir.⁴ Kalanların büyük bir kısmı ise ya çeşitli vesilelerle Ma'rifi tarikatına dâir bir alâkaya sahiptir ya da bu tarikata az çok yakın olduğu tahmin edilebilecek diğer tarikatlarla alâkalıdır. Biz bu çalışma çerçevesinde bunlar arasında özellikle içerisinde hem tarikata ait bilgiler, hem de aralarında Kuşadası Dergâhı Şeyhi Ferdî Baba'nın da bulunduğu tarikatın önde gelenlerine ait şiirlerin bulunduğu, belki *Ma'rifi Tarikatı Mecmuası* diye adlandırabileceğimiz mecmuayı esas almayı uygun bulduk.⁵ Hazırlamış olduğumuz alfabetik katalogda 36 numara ile sıralamaya aldığımız bu mecmu'anın tavsifini, hem katalogda bulunduğu hem de Kuşadası'nda sunmuş olduğumuz tebliğde de ayrıca tanıttığımız için burada tekrar verme gereğini hissetmedik.

-
- 3 Arapça, fetâ: genç, yiğit kelimesinden türetilmiş olup gençlik, yiğitlik, mertlik gibi anlamlara gelen fütüvvet, esasen tasavvuf ahlakıyla ilgili bir terimdir. Zamanla, dostların kusurlarını görmemek, insafılı davranmak, hiç kimseye dşüman olmamak, fakirlerden nefret etmemek, zengine yaranmamaya çalışmak, biriktirmemek, nimeti açıklamak, mihneti gizli tutmak gibi pek çok prensibi de bünyesinde toplamaya başlayan fütüvvet anlayışı bir müddet sonra toplumun iktisadî hayatını yönlendiren bir düşünce ve yaşama sistemi haline gelerek kurumlaşmıştır. Tasavvuf ve tarikat düşünceleriyle sürekli alışveriş hâlinde bulunan bu kurum, tasavvuf ile iktisadî hayatın, dolayısıyla ruh dünyası ile iş dünyasının birleşip birbiriyle iç içe geçmesine de yol açmıştır. Bir kısım tarikatlarda görüldüğü gibi fütüvvet teşkilatında da Alevî meşrebi kendisini kuvvetle hissettirmektedir. Hz. Ali, yiğitliği ile bir "fetâ" olarak idealdir.
- 4 Bu konuda daha geniş bilgi için yayımlanacak olan "Ege Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Yazmalar Kataloğu I" ve "Ege Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Yazmalar Kataloğu II" başlıklı makalelerimize bakılabilir.
- 5 Bu mecmu'anın tam metni için bkz. Meliha Gül, *Kisve-i Ma'rifi, Seyyid Muhammed b. Sabit Ali*, Bitirme tezi, İzmir 1999.

Daha önce de belirttiğimiz gibi Ma'rifi tarikatının merkezi Manisa ili Demirci ilçesidir. Demirci'de bulunan merkez dergâhın iki kez bina edildiğini Ma'rifi Tarikati Mecmuasındaki "Timürci Dergâhı Bânisi Eş-Şeyh Es-seyyid Muşafâ Lutfî hazretleri" ile "Hulefâ-yı Ma'rifiden Timürci Ma'rifi Dergâhı Bâniye-i şânîsi Eş-Şeyh Es-seyyid Aḥmed 'Aşķî hazretleri" ibarelerinden anlamak mümkündür. Buna göre Demirci Ma'rifi Dergâhının ilk bânisi, yani yaptıranı Muşafâ Lutfî Efendi, ikinci kez yaptıranı ise Aḥmed 'Aşķî Efendi'dir.

Mecmuadaki kayıtlardan öğrendiğimize göre Ma'rifi Tarikatı'nın Demirci merkez dergâhı hâricindeki ismi verilen tek dergâhı, Kuşadası Dergâhıdır. Bu gün bu dergâhın ayakta olup olmadığına dâir elimizde henüz yeterli bir bilgi bulunmadığı gibi tarikatın Manisa, İzmir ve Aydın illerinde de başka dergâh veya tekkelerinin olup olmadığını da bilemiyoruz. Bu mecmu'anın verdiği bilgilerin sâdece tarikat geleneğine göre yazılmış şiirlerden hareketle oluşturulduğu göz önüne alınacak olursa, Ma'rifiliğin en azından yukarıda saydığımız üç ilde, ismi her hangi bir şekilde zikredilmemiş dergâh, zâviye ya da tekkesinin bulunabileceği kuvvetle muhtemel olmalıdır.

Katalogda 36 numara ile kayıtlandırdığımız adı geçen mecmuanın 106b-117a varakları arasında Ma'rifi tarikatı Kuşadası Dergâhı Şeyhi Ferdî Baba Efendi tarafından aruz ve hece ölçüsü ile yazılmış olan çeşitli şiirler de bulunmaktadır. Ferdî Baba'nın hayatı hakkında her hangi bir kaynakta doğrudan doğruya verilmiş hiç bir bilgiye sâhip değiliz. Ne mecmu'anın her hangi bir yerinde, ne de tarikatla ilgili diğer yazma eserlerin her hangi birinde bu konu hakkında tek satır aydınlatıcı bilgi bulunmaktadır. Bu sebeple, Ferdî Baba'nın ne zaman, nerede doğduğu, aslen nereli olduğu, nasıl bir eğitim aldığı gibi hususlar hakkında da aydınlatıcı her hangi bir bilgi verebilecek durumda değiliz. Ancak, anlaşılıyor ki Ferdî Baba, Ma'rifi Tarikatına gönül vermiş, âdâb ve erkâna uygun olarak tarikat içerisinde çeşitli mer-tebelerden geçtikten sonra da Kuşadası Dergâhı postnişini olmuştur.

Ferdî'nin uzunca bir süre Ma'rifi Dergâhı postnişini olarak Kuşadası'nda bulunduğunu tahmin etmek güç değilse de, onun en azından H. 1270/M. 1853-54 yılında Kuşadası'nda Ma'rifi Dergâhı şeyhi olarak bulunduğu kesin olarak bildiğimiz bir gerçektir. Ferdî'nin, Ma'rifi tarikatının kurucusu olduğunu bildiğimiz Şeyh Seyyid Muhammed Fethü'l-Ma'ârif'in vefâtı üzerine kaleme aldığı H. 1270/M. 1853-54 tarihine işâret eden sekiz kıt'alık mütekerrir müseddes tarih manzûmesinin

Muḥammed Mehdi'niñ remzin okuyup düşse ḥan Şâbit
Şafâlar bahş iderdi 'aşıkân[ın]a da can Şâbit
Dü-sad heftâdına⁶ târiḥ lutfında nihan Şâbit
Ne gelür ne gider Ferdî cihâna an-be-an Şâbit

6 dü-sad = 200, heftad=70 olduğuna göre bu mısra'da verilen ölüm tarihi (1) 270/1853-54 yılına karşılık gelmektedir.

Fenâsın eyledi tebdil beķā mülkine dil-dârim
 'Azîzim mürşidim şâhım benim devletli hünkârım⁷

şeklinde kayıtlı bulunan son kıt'asındaki H. 1270 yılını işâret eden târih ibâresi, Ferdî'nin hayatı hakkında bilgi edinebilmek bakımından bizim için son derece önemli bilgi kırıntıları arasındadır.

Ferdî Baba Efendi de tarikatın önde gelen bazı halifeleri gibi tasavvufî tarzda şiirler yazmıştır. Ma'rifî Tarikati Mecmuasında kayıtlı bulunan ona ait şiirlerin hece ve aruz ölçüleri ile yazıldığını daha önce belirtmiştik. Biz bu çalışmamızın içerisine Ferdî Baba'nın sâdece aruz vezni ile yazılmış olan şiirlerini alacağımız için hece ölçüsüyle yazılmış diğer manzûmelerini dışarda tutmak zorunda kaldık. Şiirlerine bakıldığında, pek çok tasavvufî şiirde gördüğümüz üzere edebî bakımdan fazla değerli olmadıklarını, ancak bunların samîmî bir edâ ve dervîşâne bir ruh ile kaleme alındıklarını görmek mümkündür. Ferdî'nin aruzu kullanma bakımından bir hayli başarılı olduğu rahatlıkla söylenebilir. Şiirlerinde aruz kusurlarının neredeyse yok denecek ölçüde az olması onun iyi bir klâsik eğitimden geçtiğinin de işâretlerinden olmalıdır.

Ferdî'nin bu mecmu'ada yer alan, bizim aşağıda sunacağımız aruzla yazılmış şiirlerinin 15'ini gazeller, ikisini ise müseddesler oluşturmaktadır. Gazeller, 4'ü 5 beyit, 1'i 6 beyit, 8'i 7 beyit, 1'i 9 beyit ve yine 1'i 14 beyit olmak üzere toplam 105 beyitten ibarettir. Altı mısralık kıt'alardan meydana gelmiş müseddesler ise sırasıyla 7 ve 8 kıt'adan müteşekkildir. Ferdî Baba'nın aruzla yazılmış bu şiirlerinde aruzun en çok kullanıldığını bildiğimiz üç kalıbı kullanılmıştır. 11 gazelde "Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün", 4 gazelde ise "Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün" kalıbı kullanılmıştır. İlk müseddeste "Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün", ikincisinde ise "Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün" kalıbının kullanıldığını görüyoruz. Anlaşıldığı kadarıyla Kuşadalı Ferdî, aruzun, hece ölçüsünün 15'li ve 16'lı kalıplarına yakın olan kalıplarını kullanmaya daha yatkındır.

Sanat bakımından pek ileri seviyede olduğu söylenemeyecek bu manzûmelerin sahibinin ifâdelerinde bir Anadolu ereninin coşkusu ve samîmî bir inanış ile karşılaşılıyor. Yukarıda Ferdî Baba'nın iyi bir klasik eğitimden geçmiş olması gerektiğini, şiirlerinde bunların izlerini görmenin mümkün olduğunu belirtmiş idik. Ferdî'nin özellikle aşağıda 15. sırada kayıtlı bulunan sekiz kıt'alık mütekerrir müseddesin tekrür eden

Fenâsın eyledi tebdil beķā mülkine dil-dârim
 'Azîzim mürşidim şâhım benim devletli hünkârım

şeklindeki son iki mısra'ında çok açık bir şekilde Fuzûlî etkisi görülmektedir. Fuzûlî'nin 7 bendlik meşhur mütekerrir murabba'nın tekrür eden

Gözüm cânım efendim sevdiğim devletli sultânım⁸

7 Mecmua, no: 36, vr. 117b

8 Murabba'nın tam metni için bkz. Kenan Akyüz-Süheyl Beken-Sedit Yüksel-Müjgan Cumbur, *Fuzûlî Divanı*, Ankara 1990, s. 299-300.

şeklindeki 4. mısra'ı ile bahsi geçen müseddesin son mısra'ına bakıldığında hem ses, hem cümle yapısı, hem de vezin bakımından⁹ aralarındaki büyük benzerlik hemen dikkatleri çekmektedir. iyi bir eğitim aldığını çeşitli kereler belirttiğimiz Ferdî'nin beğendiği ve nazîre yazacak kadar takdir ettiği şâirler arasında Fuzûlî'nin de bulunduğunu bu vesile ile belirtmekte fayda görüyoruz. Öyle zannediyoruz ki bunda hem Fuzûlî'nin Türk edebiyatının en önemli isimlerinden biri olmasının, hem de Alevî-Bektaşî geleneğindeki yerinin etkisi olmalıdır.

Ferdî Baba'nın aruzla yazılmış olan bu şiirlerini aşağıya alıyoruz:

107b Hulefâ-yı Ma'rifiden Kuşatası Dergâhı Post-nişini Ferdî Baba Efendi'niñ Nuţklarıdır

107a . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

Bihamdillah ki bildim haq Resül-i Kibriyâsın sen
 'Ulüm-ı enbiyâya bab 'Aliyyü'l-Murtażâsın sen
 Hasan şâh-ı hübân nûri münevver kıldı 'uşşâkı
 Bilindi vech-i pâkenden Hüseyn-i Kerbelâsın sen
 Okuyan muşhaf-ı hüsnüñ duyar zeyne'l-'abâsımın
 Bilüp taḥkiḳ Muhammed Bâkıru nûr-ı Hüdâsın sen
 Bular çün nûr-ı vâhiddir biri ez-Ca'fer-i Şâdiḳ
 Biri hem Mûsa-yı Kâzım kemâhî bir ziyâsın sen
 'Alî Mûsâ Rızâ haḳkı ayırma bâb-ı 'aşkından
 Taḳıyy ü Nâkı sırrı [hem] imâm-ı muḳtedâsın sen

107b Hezâran şükr kim Ferdî Hasanü'l-'Askerîyiz biz
 İmâm-ı Mehdi-i şâhib-zamân-ı şah-livâsın sen

107b Kâlb-i 'uşşâka seher bâdı şabaḥ eyler feraḥ
 Baḥş-i cân ile tesellî-i şafâ eyler feraḥ
 Gâflet itmez şevkıla yâr ismini yâd iderek
 Büy-ı zevḳ ile gelür feyz-i 'atâ eyler feraḥ
 Mecma'-ı şükûfe-i bâğ-ı cihan bulup hayat
 Eser ol cânân elinden dâ'imâ eyler feraḥ
 İşidüp bülbüllerin verd-i niyâzın şubḥ u şam
 Hâb-ı nâzından uyanur meh-liḳâ eyler feraḥ

9 Her iki manzume de “. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ “ vezni ile yazılmıştır.

'Arz ider biñ nâz ile nür-ı cemâlin şâh-ı gül
Olur iklîm-i avâlim bir ziyâ eyler feraḥ

Virilür her zerreye şems-i tecelliden murad
Maḥrumı olmaya kimse bay gedâ eyler feraḥ

Renc u ğamdan ey şanem 'aşkıñ ile peydâ olur
Şad hezâran şükr idüp [bu] Ferdiyâ eyler feraḥ

3

108a

._._._ / _._._._ / _._._._ / _._._._

Uyanur ḳalb-i muḥibban zıkr-i zıkrullâh ile
Nür olur vech-i müridan zıkr-i zıkrullâh ile

Ne mürüvvet ne 'inâyet ne keremdir ey gözüm
Açılur meydân-ı pıran zıkr-i zıkrullâh ile

Cem' olup Aḥmed Muḥammed Muştafâniñ 'aşkına
Mest olurlar bunca 'irfan zıkr-i zıkrullâh ile

Gir tarîḳ-i nâzenine şân-ı imâmânı bil
Şâz olurlar şâh-ı merdan zıkr-i zıkrullâh ile

Sâlikâna mürşid-i kâmillerin nuşḫı budır
Olalım enbiyaya yar zıkr-i zıkrullâh ile

Bu muḥabbet ile dâ'im oldı bunca evliyâ
Yâd iderler Ḥaḳḳı dâ'im zıkr-i zıkrullâh ile

'Âşıkânı şâdıḳânı dervişânı 'âlemiñ
Oldılar zevḳıla ḥayran zıkr-i zıkrullâh ile

Zıkr iden ḳullarını Ḥaḳ daḫı zıkr ider imiş
Buyurur âyet-i Ḳur'an zıkr-i zıkrullâh ile

Şükr kııl Ferdî Muḥammed Ma'rifi Sâbit 'Alî
Eyledi bu luḫfi iḥsan zıkr-i zıkrullâh ile

4

108b

._._._ / _._._._ / _._._._ / _._._._

Ḥamdülilah bildim ey dil kim atam Sâbit imiş
Hem tevellüd-i ḥaḳîkatda atam Sâbit imiş

Çün ebu'l-cenâhı oldum hem de eşyâ mâderi
Mâye-i âdem olan nür-ı kerem Sâbit imiş

Evvel [ü] âḫir [ü] hem âḫir [ü] bâḫın kim dinür
Vâşıf [u] mevşuf heman o dem bu dem Sâbit imiş

Zâhidiñ zühdin ba'îş-i zâkiriñ zıkrin heman
'Âşıkıñ 'aşḳ içre maḳşüd u meram Sâbit imiş

Pâdişâh-ı dehr-i dünî ḳible-gâh-ı 'ârifin

Ey 'ibād-ı müslimin Beytü'l-ḥarem Ṣābit imiş
 Ma'rifî abdālyuz biz kıl u ḳāli neyleriz
 Ḥaḳ bilür ḥaḳ söyleriz ḥaḳḳā meram Ṣābit imiş
 Tercümān oldı lisānı Ferdi-i āşüfteniñ
 Her dü-'ālemde ḳadīm olan kelim Ṣābit imiş

5

-. - - / -. - - / -. - - / -. - -

- 108b Açıl ol gönca-dehānım 'Ali sulṫānım gelür
 Bülbül-āşüfteler ile gül-i ḥandānım gelür
- 109a Kerem ü 'avn ü 'ināyetde hezāran şükr kim
 Müjdeler geldi ki cāna büy-i ḥandānım gelür
 Çunin istiḳbāle raġbet bendeler şānındadır
 Ḥāk-i päye 'azm ḳıl kim bedr-i ruḥsārım gelür
 'Ālem-i milke tenezzül eyleyüp mişl-i beşer
 Gūya 'uşşāka ne devlet nūr-ı Yezdānım gelür
 Ḥamdulillāh oldı luṫfla şād u ḥandan göñlümüz
 Meclis-i yārānı gör kim mîr-i mîrānım gelür
 Āsitān-ı şehri-i ḥaḳiḳatdan [ol] arzū idüp
 Vāris-i mürşid-i 'ālem şāh-ı merdānım gelür
 Ḥānḳāh-i ḥazret-i Fethü'l-Ma'ārifde muḳim
 Bekle Ferdî ola ki rızā-yı Rahmānım gelür

6

-. - - / -. - - / -. - - / -. - -

- 109a Ey göñül senden mi toġdı şu'le-i envār-ı Ḥaḳ
 Toġmasa ger nūr-ı Ḥaḳḳ itmez idiñ izhār-ı Ḥaḳ
 Ḥaḳḳı izhār eylemeklik şanma kim āsān ola
 Rüz [u] şeb sen eylediñ mi virdiñi ezḳār-ı Ḥaḳ
- 109b Ḥaḳḳı seven 'āşık-ı şādıklararı gör Ḥaḳ deyü
 Çār erkān ile virmiş mürşide iḳrār-ı Ḥaḳ
 "Laḥmike laḥmi" rumüzın fark iden 'ārifleriñ
 Zāhiri Ḥaḳ bātını ḥaḳ her demi ebrār-ı Ḥaḳ
 Ma'na-yı vaḥdāniyet-i ḥaḳiḳiye ireniñ
 Eylemişlerdir velî hem yoġı Ḥaḳ hem varı Ḥaḳ
 İki gözle görmeyenler bu cihāniñ nūrını
 Nice disün anlar ey dil yāri Ḥaḳ aġyārı Ḥaḳ
 Ḥaḳḳı görmek isteyen Ḥaḳ gözi peydā eylesün
 Ḥaḳ göz ile görür varmış Ferdiyā didār-ı Ḥaḳ

7

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _

- 109b Zāhidā gel kaçma bizden hāne-i tevḥide gel
Güş-ı cān ile eşid ḥaḳḳāne-i tevḥide gel

"Fezkürüni ezkür[ü]küm"¹⁰ müjdesinden al haber¹¹
Cümle ḥallḳadır bu hoş i'lāne-i tevḥide gel

- 110b Zātını gör ḳalb evinde māsivāyı nefy idüp
Āyine-devrāna baḳ 'irfāne-i tevḥide gel
Şabr u teslīm-i rızā-yı i'tikād ile ḳul ol
Çār erkān ile şur merdāne-i tevḥide gel

Hāzret-i Seyyid 'Alī zābit yolunda Ferdiyā
Ehl-i 'aşḳı da'vet it şāhāne-i tevḥide gel

8

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _

- 110b Ey gözüm nūri uyan gel cāmi'-i tevḥide gel
Nüş idüp bir ḳatremizi nāfi'-i tevḥide gel
İlmiñe maḡrūr olursan ṫurma ey ḳardaş heman
Gir erenler meclisine rāfi'-i tevḥide gel

Bildirir seni saña hem vech-i yāri gösterir
Uyanır ḳalbiñ gözün gel vāzi'-i tevḥide gel

Geç seniñ [bu] benliğinden maḡv ele sen 'aşḳıla¹²
Zātını zikr eyleyüp gör sāḳi'-i tevḥide gel

Mürşidim Seyyid 'Alī Sābit izinden Ferdiyā
Bul Muḥammed Ma'rifiyi şāfi'-i tevḥide gel

9

_ . _ _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _

I

- 111b Oldı ervāḫ-ı sa'id nā'il-i maḳşūd ezeli
Didi ol demde virüp 'ahdile iḳrāra belī
Oḳunur ḥüsn-i kitābında anıñ ḥatt-ı celī
Eyledi zātına mazḫar tıtuḫ ol ḳudret eli
Kerem-i şāh-ı velāyet esedullāh u velī
Ve 'Aliyyu ve 'Aliyyu ve 'Aliyyu ve 'Alī

10 "Beni anın ki ben de sizi anayım." Bakara, 152.

11 Vezin ikinci tef'ilede aksamaktadır.

12 Mısra' yazmada كج سنلك بئلكدن محو ايله سن عشقله şeklinde kayıtlıdır.

II

Muştafâ nûrına müştâk semâvât [u] zemin
 'Arş [u] kürsîde ne (ki) mevcûd semâvât [u] zemin
 Kıl şefâ'at bize yâ cedde'l-Haseneyn¹³
 Luţf u ihsânîna muhtac heme-zâd [u] kevneyn
 Kerem-i şâh-ı velâyet esedullâh u velî
 Ve 'Aliyyu ve 'Aliyyu ve 'Aliyyu ve 'Alî

III

Gördük erkân-ı tarîkat [heme bu] on iki pir
 Cümleye oldı mürüvvet eyle ol[dı] dest-gir
 Seb'a-i ahter-i eflâk cihan bedr-i münir
 Hubb-ı evlâd-ı 'Alî âhiri [bir] bâtım bir
 Kerem-i şâh-ı velâyet esedullâh u velî
 Ve 'Aliyyu ve 'Aliyyu ve 'Aliyyu ve 'Alî

IV

- 112a Aña hâdim olanıñ şânı gürühi nâcî
 Kim ola vâşıl-ı dost gör[eyi]di ol şımacı
 Zümre-i ehl-i haqîkat bu rumûza râcî
 Fakr [ü] 'irfânîñ şerefi ser-tâcî¹⁴
 Kerem-i şâh-ı velâyet esedullâh u velî
 Ve 'Aliyyu ve 'Aliyyu ve 'Aliyyu ve 'Alî

V

Bildik esrâr-ı muhabbet içeriden içeri
 Refref-i 'aşka ulaş menzil alup turma geri
 Nokta sırrından alam der[iseñ] ey dil haberi
 Dâmen-i mürşide var tıy al haber-mu'teberi
 Kerem-i şâh-ı velâyet esedullâh u velî
 Ve 'Aliyyu ve 'Aliyyu ve 'Aliyyu ve 'Alî

VI

Gülşen-i Hazret-i Ma'rifide efkenderiz¹⁵
 Vird [ü] ezkâr ile ger bülbül ü gül hânderiz
 Mey-i cânân ile sırab-ı dil-i zindeleriz
 Âl-i evlâd-ı Muhammed 'Aliye bendeleriz
 Kerem-i şâh-ı velâyet esedullâh u velî
 Ve 'Aliyyu ve 'Aliyyu ve 'Aliyyu ve 'Alî

VII

- 112b Eyle yaz ismini yaz şükriye dâ'im Ferdî
 Şanma 'uşşâk-ı şehër ola na'im Ferdî

13 Üçüncü tef'ilede eksiklik vardır.

14 Üçüncü tef'ilede eksiklik vardır.

15 Yazmada mısra "Gülşen-i hazret-i Fethü'l-Ma'rifide efkenderiz" şeklinde kayıtlıdır, ancak vezin gereği "Fethü'l-" kısmı fazla olmalıdır.

Kimisi mest-i harābat kimi šā'im Ferdî
 Niceler şubḥ u mesā 'aşkıla kā'im Ferdî
 Kerem-i šāh-ı velāyet esedullāh u velî
 Ve 'Aliyyu ve 'Aliyyu ve 'Aliyyu ve 'Alî

10

._._._ / ._._. / ._._. / ._._.

- 112b Ḥamdülillah kıldı teşrif hazret-i sultānımız
 Canlar arzū ider idi geldi hoş cānānımız
 Āsumān-ı dilde pinhān idi toğdı sems ü mah
 Nūr-ı vechinden münevver oldılar ihvānımız
 Gitdi fırkat geldi rahmet oldı vuşlat ey gözüm
 Bayram itdik dost ile irdi dil-i ḥandānımız
 Ḥalk-ı 'ālem adın eşitmekle bilmez n'oldığın
 Şükr idin ey ehl-i diller dost bizim mihmānımız
 Evvel [ü] āḥir [ü] āhir bātını da hem gelen
 Dā'imā bākî olan şaçı devrānımız¹⁶
- 113a Cümle asmānıñ müsemmasın görüp kıldık sücud
 Dü-cihanda Şābit oldı ḥüccet-i bürhānımız
 Zāt-ı Ḥakka Ferdiyā olduk şükür ḥakke'l-yakın
 Zātımız şifātımız hem dīnimiz imānımız

11

._._._ / ._._. / ._._. / ._._.

- 113a Göñül sögle nezāketle 'ayan Seyyid Ma'rifiden
 Neler ihsān olur eyle beyan Seyyid Ma'rifiden
 Tecellî eyler ol dā'im cemāl-i bā-kemālinden
 Hezāran şükr [ü] ḥamd olsun cenan Seyyid Ma'rifiden
 Gerek āhir gerek bātın mürüvvet kenz-i luṭfından
 Toğar faşl-ı ilāhî añlayan Seyyid Ma'rifiden
 Gelür ḥāl ehline dā'im ḥuzūrî bā-şafāsından
 Daḥı fazl-ı 'ināyet rāyegan Seyyid Ma'rifiden
 Şerî'at hem şarīkat ma'rifet [hem] remz-i ḥaḳīkat
 'Aref dersin bilür dil-şāz olan Seyyid Ma'rifiden
- 113b Bu 'ilmi kim bilür cānā olanlar mürşide vāşıl
 Neler söyler neler ehl-i dilan Seyyid Ma'rifiden
 Sürüp yüz ḥānkāh-ı 'aşkına şıdk-ı şadākatle
 Oğu Ferdî ḥayāt-ı cāvidan Seyyid Ma'rifiden

16 Üçüncü tefilede eksiklik vardır.

12

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

- 113b Muhibb-i hânedân-ı Hakk olan gelsün bu meydâna
 Arayup zâtını canda bulan gelsün bu meydâna
 'Alî bâb-ı velâyetdir içi nûr-ı nübüvvedir
 Merâm ol şâha vuşlatdır bilen gelsün bu meydâna
 Bulanlar tevhid-i Hakkı ki artar dâ'imâ şıdķı
 Damağı lezzet-i 'aşķı alan gelsün bu meydâna
 Kaçup râh-ı đalâletden halâş olup o zulmetden
 Cemâli feyz-i rahmetden gelen gelsün bu meydâna
 Tarikat ma'rifet râhı hakikat 'arz idenlere
 Budur bahr-i muhiť-i 'aşķ talan gelsün bu meydâna
- 114a Erenler bezmine girüp ziyâ nûrını feyz ile
 Göñül âyinesin şâfi kılan gelsün bu meydâna
 Muhammed Ma'rifi Sâbit evine da'vet it halkı
 Nidâ eyle heman Ferdî gelen gelsün bu meydâna

13

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

- 114a Bihamdillah cihân içre gürüh-ı 'âşķânız biz
 Gürüh-ı 'âşķânız hem muhibb-i hânedânız biz
 Olup tilmiz-i mürşid mekteb-i 'aşķa devâm itdik
 Okuruz "men 'aref" dersin bu remze 'âmilânız biz
 Sürüp yüz dergah-ı Fethe'l-Ma'arife şadâkatle
 Tarik-ı müstakim içre münir-i sâlikânız biz
 Huzur-ı bâ-şafâsında idüp ikrârimız taşdıķ
 Şükür ser-tâcımız Sâbit özünde dervişânız biz
 Tarik-ı nâzenin-i aķ erenlerne olup bende
 Bu râh-ı Ma'rifide hâk-pây-ı kâmilânız biz
- 114b Hakikat semerin arzü idüp o şâh ile hem-rah
 Olup şahrâ-yı vahdetde duhül-i kârbânız biz
 Yedullah nûrın ey Ferdî idüp güşümüza menkuş
 Gulâm-ı şâh-ı merdânız mürid-i 'âli-şânız biz

14

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

- 114b Âl-i evlâd-ı Muhammed Muştafâsın yâ Hüseyñ
 Nûr-ı rahmet Muştafâ vü Murtażasın yâ Hüseyñ
 "Nûrun min nûrin" buyurdu Fahr-ı 'âlem řânıña
 Kurretü'l-'ayn-ı Habib-i kibriyâsın yâ Hüseyñ

Bende-i rāh-ı hāqīqat can fedā eyler saña
 Bağrı başı Fâtıma hayrū'n-nisāsın yâ Hüseyn
 Çünkü nūr-ı dîdeler menkûş-ı 'arş-ı a'zamın
 Hem ahî şâh-ı Ḥasanü'l-müctebāsın yâ Hüseyn
 On iki maḳām içinde on iki erkân-ı pir
 Hâḳ ṭarīḳ-ı nāzenine reh-nümāsın yâ Hüseyn

115a On iki çerāğ-ı ekber on iki mâh-ı münir
 Cedd-i pāk-i ḥazret-i Zeyne'l-'abāsın yâ Hüseyn

On ikidir şubḥ u şāmın sā'ati kılsañ nazar
 Dost Muḥammed Bâkırfi mihr-i vefāsın yâ Hüseyn

Nice āsar-ı kemālîn eyledi andan zuhur
 Ca'fer-i Şādıḳla şıḳḳ-ı evliyāsın yâ Hüseyn

'Āşık-ı şādıḳlara luṭf-ı şehāsın sen hemin
 Mûsa-i Kâzım ile 'afv u 'atāsın yâ Hüseyn
 On iki burc üzre devr eyler dem-â-dem nüh felek
 Zâhiren hem bâṭınen 'Alî Rızāsın yâ Hüseyn

Şulb-i pākîndir Muḥammedü't-Taḳî ve hem Naḳî
 Hem Ḥasanü'l-'Askerî âl-i 'abāsın yâ Hüseyn

Mehdi-i şâhib-zamānı bildi mürşidin bilen
 Kim ki bildi buldı sende Hâḳ rızāsın yâ Hüseyn

Çäre-i ma'sûm-ı pākîñ bāğ-ı ḥüsnün gülleri
 Baḳmaya şükûfe-i büy-ı şafāsın yâ Hüseyn

115b Ferdi-i âşüfte medḥ itmekde 'âcizdir seni
 Nür-ı zātın ḥaḳḳıçün 'afv u ḥatāsın yâ Hüseyn

15

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

I

115b Meded dost mâtemin cānâ eşitsün yâr u ağıyarım
 Neler oldı bize görsün felek tuysun bu güftârım
 Karalar bağlasun âh eylesün var ise ğam-ḥ^vârım
 Efendim ikı 'âlemde meded-kârım budır zârım

Fenāsın eyledi tebdil beḳâ mülkine dil-dârım
 'Azîzim mürşidim şâhim benim devletli ḥünkârım

II

Cihanda ḳuṭb-ı sulṭân oldıgım[ı] âşkâr itdi
 Bilinsün ḳadri çün ley[e]-i Ḳadri ihtıyâr itdi
 Bırakdı sırr-ı 'aşkın 'âşıkâna yâdgâr itdi
 Felek ḳan ağlayup mâtem dutup âhile zâr itdi
 Fenāsın eyledi tebdil beḳâ mülkine dil-dârım
 'Azîzim mürşidim şâhim benim devletli ḥünkârım

III

O kim Hağ 'arif-i billâh zât-ı pāk idi el-ğaq
 Zihî hulk-ı hağîkatle [ğabîb-i] Hağ idi el-ğaq
 Rumuz-ı "men 'aref"de mürşid-i islāk idi el-ğaq
 Ma'arif esrarına külli âşinâ idi el-ğaq
 Fenâsın eyledi tebdil beğâ mülkine dil-dâрім
 'Azîzim mürşidim şâhım benim devletli hünkârım

IV

- 116a Bağup ol dîde-i bâtın ile mir'ât-ı cânâna
 Görüp kendin 'ayân itdi dil-i âhirde pinhâna
 Sivâyı terk idüp gitdi o demde vaşl-ı Rağmâna
 Nidâ-yı "irci'î"¹⁷ emri irince muğma'in cânâ
 Fenâsın eyledi tebdil beğâ mülkine dil-dâрім
 'Azîzim mürşidim şâhım benim devletli hünkârım

V

O nesl-i pāk [idi] cecdi Resûl-i kibriyâ idi
 Şağvetde şecâ'atde 'Aliyye'l-Murtağâ idi
 Muğhibb-i kurretü'l-ayn-ı Ğasanü'l-Müctebâ idi
 'Uluvv-i menzili el-ğaq Ğüseyn-i Kerbelâ idi
 Fenâsın eyledi tebdil beğâ mülkine dil-dâрім
 'Azîzim mürşidim şâhım benim devletli hünkârım

VI

Şefî' olsun dü-'âlemde bize Zeyne'l-'abâ şâhım
 Meded kılsun yolunda [hem] Muğammed Bâkır ol mâhım
 Be-ğaqğ-ı Ca'fer-i Şâdık cemâli secde dil-ğâhım
 İmam Mûsâ-yı Kâzımdır o sultânım budur âhım¹⁸
 Fenâsın eyledi tebdil beğâ mülkine dil-dâрім
 'Azîzim mürşidim şâhım benim devletli hünkârım

VII

Ṭarîğ-ı müstağîm içre 'Alî Mûsâ Rızâmız ah
 Göñül iğlîminiñ şâhı Tağî nûr-ı ziyâmız ah
 Cemâli sırr-ı Sübhânî Nağıyy-i muğtedâmız ah
 Ğasanü'l-'Askerî tağkîğ bizim ol pişvâmız ah
 Fenâsın eyledi tebdil beğâ mülkine dil-dâрім
 'Azîzim mürşidim şâhım benim devletli hünkârım

VIII

- 116b Muğammed Mehdiniñ remzin okuyup düşse Ğan Şâbit
 Şafâlar bağş iderdi 'âşîğân[ın]a da can Şâbit

17 "Dön", Fecr, 28.

18 Mısra' yazmada "İmam Mûsâ-yı Kâzım o sultânım budur kâr-ı âhım" şeklinde kayıtlıdır.

Dü-şad heftâdına¹⁹ târîh lutfında nihan Şâbit
 Ne gelür ne gider Ferdî cihâna an-be-an Şâbit
 Fenâsın eyledi tebdil beğâ mülkine dil-dârim
 'Azîzim mürşidim şâhım benim devletli hünkârım

16

._ . _ . / _ . _ . / _ . _ . / _ . _ .

- 116b Mahrem-i Hakkıñ velî her nâıķı meşhür olur
 Güş iden erbâb-ı 'aşķ bir zevķıla mesrür olur
- "Men 'aref" esrârına âgâh olan sultân-ı dil
 Ni'met-i 'irfânile ihyâ olur meşķür olur
- Terk idüp hıbb-ı sivâyı fakrıla fâhr eyleyen
 Hâk-i dergâhında şol kim şanmañız mağrür olur
- Sâcid ü mescüd olup 'âbid ü ma'büdın bilen
 Zümre-i 'uşşâķda ol zâķir ü mezkür olur
- Hânķâh-ı Hâzret-i Feth'e'l Ma'ârifde bugün
 Siretin şâbit kılan ey Ferdiyâ mağfür olur

17

._ . _ . / _ . _ . / _ . _ . / _ . _ .

- 117a Ey dirîgâ bezm-i 'aşķa tek ü tenhâ ol da gel
 Varlıgın terk eyleyüp şâfi mücellâ ol da gel
- Maķşadıñ ma'büd ise var ğayr-ı maķşudın bırak
 Vâcibü'l-vücüd ile mevcüd-ı senâ ol da gel
- Su gibi her yaña meyl itme hevâ-yı nârı bil
 İr haķıķat sırrına hâķile hem-pâ ol da gel
- Teslim-i râh-ı rızâ ol göresin zâtıñ nedir
 Sürilüp bir butadan kâbil-i kimyâ ol da gel
- Dost izin yüzün sözün gözet özüñde dâ'imâ
 Ferdiyâ fakr u fenâ ol noķta-i bâ ol da gel

19 dü-sad=200, heftad=70 olduğuna göre bu mısra'da verilen ölüm tarihi (1) 270/1853-54 yılına karşılık gelmektedir.